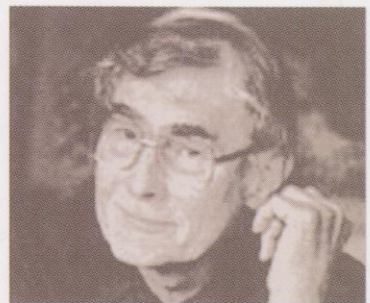
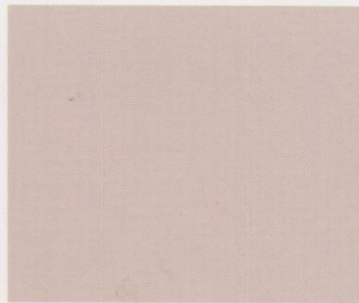
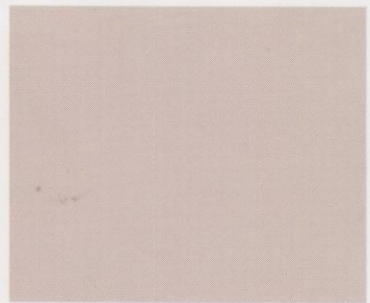
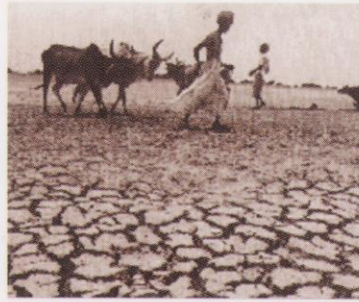
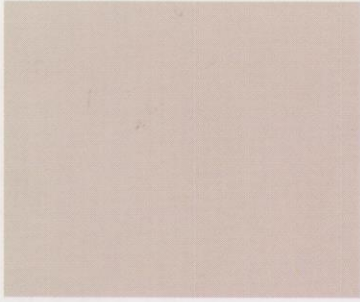

doğa
düşünce
siyaset

üç ekoloji

YEŞİL POLİTİKA VE ÖZGÜRLÜKÇÜ DÜŞÜNCE SEÇKİSİ 3

YAZ-GÜZ 2004

DOSYA: Küresel İklim Değişikliği: Politikalarından Psikolojisine ■
Wolfgang SACHS ile söyleşi ■
Özgür GÜRBÜZ ■ George MARSHALL ■ Jeffrey J. RACHLINSKI ■
Melda KESKİN ■ Güven TURAN ■ Yaşar ÇABUKLU ■ Dilaver DEMİRAĞ ■
Fatmagül BERKTAY ile söyleşi: Feminizm, Ekoloji ve Tarihin Cinsiyeti ■
Angelika BEER ile söyleşi: Alman Yeşilleri ■ Arca ATAY ■ Theodore ROSZAK ■
FORUM: Dilaver DEMİRAĞ ■ TARTIŞMA: Çağatay TAVŞANOĞLU ■ Kadir DADAN

Ekoloji ≠ “Çevrebilim”: Tartışmaya Doğabilimleri Cephesinden Bir Bakış

İnsanoğlunun 19. yüzyıldan beri sanayi ve teknoloji alanında yaptığı atılımların, ne yazık ki, bir yan ürünü olarak ortaya çıkan çevre sorunlarının çözümünde, çoğu bilim dalının temelini oluşturan indirgemeci yaklaşımın faydalı olamayacağı, birçok acı tecrübeden sonra 1960’lı yıllarda iyice anlaşmıştır. Bu zamandan sonra, diğer bütün bilim dallarından farklı olarak, olgulara bütünsel olarak yaklaşan ve gerektiğinde indirgemeci yaklaşımlardan da faydalanabilecek esnekliğe sahip olan ekolojinin önemi giderek artmıştır ve artmaya da devam etmektedir.

Bütünsel yaklaşımın avantajları, insanın yol açtığı ve yeryüzündeki ekosistemleri tehdit eden sorunların çözümünde ekolojinin bir bilim dalı olarak kullanılmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda, daha önceleri biyolojinin sadece bir alt dalı olarak değerlendirilen ekoloji bilimi kendi boyutlarını aşarak çok disiplinli bir hale dönüşmüştür. Bugün ekoloji, iklimbilim ve meteorolojiden tarım ve ormancılığa, biyolojinin alt dallarından hukuk ve politikaya kadar geniş bir yelpazede bilim ve sosyal bilim dallarıyla birlikte çalışmaktadır². Bu çerçevede son yıllarda ortaya çıkan “çevre bilimleri” de, ekolojinin yanı sıra başka bilim ve sosyal bilim dallarını içine alan, uygulamalı ve disiplinler arası bir bilim dalı olarak insan-doğa ilişkilerini incelemektedir. Ancak, çevre bilimleri için kullanılacak en doğal bilimsel çerçeveyi de ekoloji biliminin oluşturduğu asla gözden kaçırılmamalıdır⁶.

Son aylarda yeniden alevlenen “Ekoloji” mi, “Çevrebilim” mi tartışmalarının odak noktasını da bu konu oluşturmaktadır. Ekoloji - “Çevrebilim” tartışması, yalnızca terimsel ya da Türkçeleştirme kaygısıyla ortaya çıkmış olmaktan çok, kavramları al-

Çağatay Tavşanoğlu*

Tartışma

gılayıştaki farklılıktan ileri gelmektedir.

Sosyal bilimlerde çoğu kez ekolojinin doğa bilimlerinden farklı anlaşılması sonucunda, ekolojinin kavramları insan merkezli yaklaşımlarla özdeşleştirilmektedir. "Çevrebilim" olgusu da, ekolojinin ruhuna aykırı olarak, bu insan merkezli yaklaşım temelinde kendine yer bulmaktadır. Bazı sosyal bilimcilerin ısrarla kullandığı "Çevrebilim" olgusu ile kastedilen tam olarak ekoloji bilimi ya da çevre bilimleri değildir. Savunucuları tarafından, ekoloji ve çevre bilimlerinin yöntem ve ilke ortaklığının sağlanmasıyla birleştirilmesinden oluşan bir bilim dalı olduğu ileri sürülen "Çevrebilim"⁵, aslında yalnızca düşsel bir bilim dalı olmaktan öteye gidememektedir. Çünkü, ekolojiyi ekoloji yapan, yöntemsel ve ilkesel anlamda çevreyle ilgilenen diğer bilim ve sosyal bilim dallarından farklı olarak bütünsel yaklaşımı kullanmasıdır. Dolayısıyla, ekoloji ve çevre bilimlerinin tek bir potada toplanarak "Çevrebilim" olarak adlandırılması, ekolojinin sahip olduğu yöntemsel ve yorumsal avantajların ortadan kalkmasına yol açabileceği gibi, insan merkezli bir yaklaşımın ekolojinin içine sokulmasıyla ekolojinin yozlaşması tehlikesini de beraberinde getirecektir.

Sosyal bilimler alanında görülen bu aksak tanımlamalar ve yaklaşımlara ek olarak, temel bilimler alanında da, ekolojiye bir bilim olarak karşı olan ve muhtemelen ekoloji-

nin olgulara yaklaşım biçiminden kaynaklanan bazı olumsuz görüşlere de rastlamaktayız. Ancak, bu görüşlerin, en azından şimdilik, sosyal bilimler alanındaki kadar keskin bir şekilde ifade edilmesi zor görünmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri, olasılıkla, doğa bilimleri alanında hâkim olan ekolojist yaklaşımların, bu görüşlere karşı güçlü bir direnç oluşturabilme potansiyelinin olmasıdır. Sosyal bilimlerde ise bu direncin, son yıllarda konu hakkında ekolojist yaklaşımlar içeren yayınların^{1,3,7} etkisiyle giderek artması da doğa bilimcileri açısından da sevindiricidir. Özellikle Tahir Çalgüner'in geçen sonbaharda çıkan kitabında⁴ yer alan, Ruşen Keleş ve Can Hamamcı'nın "Çevrebilim" olgusunu savunan kitabına⁷ yönelik eleştirilerde, "Çevrebilim" olgusunun aksaklıkları ve ortaya çıkardığı sorunlar ayrıntısıyla işlenmiştir.

Ancak, ekolojinin ancak ekolojist yaklaşımlarla ayakta kalabileceğinin farkında olan biz doğa bilimcilerinin, sosyal bilimler alanındaki bu tartışmalara etkin olarak katılmaması, sosyal bilimci ekolojistlerin bu tartışmalarda elinin daha da güçlenmesini geciktirmiştir. Çoğu doğa bilimcinin gülüp geçtiği bu gibi aksak söylemlerin boyutunun giderek büyüdüğünü ve ekolojist yaklaşımları tehdit edici hale geldiğini yeni yeni fark etmeye başlamamızla, bu tartışmada doğa bilimciler olarak etkin bir taraf ol-

mamız gerektiğinin de farkına varmaktayız.

Doğal ekosistemleri giderek tahrip olan ülkemiz, bu ekosistemleri gelecek nesillere devredebilmemiz için toplumsal bir bilinçlenmeye ihtiyacımız olduğu bir dönemden geçmektedir. Böyle kritik bir dönemde ekolojinin, genç sosyal bilimler öğrencilerine insan merkezli bir bakış açısına daha yakın olan "Çevrebilim" olgusunun içinde eritilmiş haliyle öğretilmesinden vazgeçilmesi zamanı da artık gelmiştir.

* Araş. Gör., Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü Ekoloji Anabilim Dalı

Kaynakça

- 1) Baş, M., 2001. Sosyal Bilimler ve Ekoloji. In: *Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek (sempozyum bildirileri)*, sf. 209-221, Metis Yayıncılık.
- 2) Boşgelmez, A., Boşgelmez, İ., Savaşçı, S., Paslı, N., Kaynaş, S., 2000. *Ekoloji-I*, ISVAK yayınları, 884 sayfa, Ankara.
- 3) Çalgüner, T., 2002. Ekoloji Çevre'ye Toslayınca. *Popüler Bilim Dergisi*, 242: 54-57.
- 4) Çalgüner, T., 2003. *Çevre mi Ekoloji mi?* Nobel Yayın Dağıtım, 104 sayfa, Ankara.
- 5) Keleş, R., Hamamcı, C., 1998. *Çevrebilim*. İmge Kitabevi, 368 sayfa, Ankara.
- 6) Kışlalıoğlu M., Berkes, F., 1994. *Ekoloji ve Çevre Bilimleri*, Remzi Kitabevi, 350 sayfa, İstanbul.
- 7) Önder, T., 2003. *Ekoloji, Toplum ve Siyaset*, Odak yayınları, Ankara

Üç Ekoloji

Bütünüyle gönüllü bir çabayla yayımlanıyor. Dergimizin yayınına yazı vererek, çeviri yaparak, eleştirilerini ileterek, satın alarak ve dağıtarak katkıda bulunan bütün arkadaşlarımıza teşekkür ediyoruz.

Ayrıca Üç Ekoloji'nin yayına başlaması ve bugüne gelmesinde, destek ve imce çağrımıza olumlu yanıt veren, derginin dağıtımını yapan ve bizleri destekleyen arkadaşlarımız;

Arzu Sandal, Bilge Contepe, Birol Dinçel, Demet Taşpınar, Dilaver Demirağ, Halim Şafak, Özlem Yoldaş, Solmaz Karabaşa, Şadi İdem ve Şükran Çavdar'a

teşekkür ediyor